

Nr 12

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående sänkning av riksbankens diskonto samt angående riksbankens räntepolitik.

I en inom riksdagens andra kammare väckt motion nr 95 av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.* har hemställts att riksdagen i skrivelse till riksbanksfullmäktige föreslår fullmäktige att efter förhandlingar med regeringen vidtaga åtgärder i syfte att sänka riksbankens diskonto, förslagsvis från nu gällande fem procent till fyra procent. Vidare har i två inom riksdagen väckta, till bankoutsrottet hänvisade likalydande motioner, nr 262 i första kammaren av herr *Sundin m. fl.* samt nr 222 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*, hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till riksbanksfullmäktige i motionens syfte anhålla om snar omprövning av förutsättningarna för en penningpolitik med långsiktig räntesänkning som målsättning.

Beträffande motiveringarna för dessa hemställanden hänvisas till dels motion II: 95 och dels till motion II: 222.

Över motionerna har yttrande inhämtats från *fullmäktige i riksbanken*, som anfört följande.

Fullmäktige har under de senaste åren vid olika tillfällen yttrat sig över motioner med liknande syften. Fullmäktige har därvid tagit upp olika synpunkter, som förekommit i motionerna, till diskussion och genomgående framhållit, att räntepolitiken numera måste anses utgöra ett nödvändigt inslag i den ekonomiska politiken och att de räntepolitiska åtgärderna måste bli beroende av det ekonomiska läget och anpassas efter dettas förändringar. Fullmäktige hyser alltså samma uppfattning och anser att det ekonomiska läge, som för närvarande råder och som alltså har typiska drag av överkonjunktur, icke medger någon eftergift i den vidtagna åtstramningen på kreditmarknaden.

Beträffande de olika argument, som framföres i de nu aktuella motionerna, vill fullmäktige tillägga följande. I den förstnämnda motionen fästes synnerligt avseende vid att diskontohöjningen i januari 1960 inte synes ha lett till någon minskad investeringslust. Häremot synes böra erinras om att det främsta syftet med diskontohöjningen var, att man med hjälp av det högre ränteläget, en ökad differentiering mellan inlåningsräntor och värdepappersräntor och en ökad rörlighet för de senare, skulle skapa sådana möjligheter för operationer i marknaden, att en effektiv kontroll över likviditetsutvecklingen inom kreditväsendet skulle kunna uppnås och därmed en hämsko läggas på den såsom alltför stark ansedda kreditexpansionen.

Det kan numera icke råda någon tvekan om att dessa intentioner — med stöd av en starkt förbättrad budgetsituation, investeringsfondsavsättningar m. m. — i det stora hela uppnåtts. För att belysa detta må nämnas, att medan ökningen av affärsbankernas kommersiella långivning under de tolv månaderna fram till mars förra året uppgick till 14,5 %, utgjorde motsvarande ökning under andra kvartalet samma år ca 13 %. Även därefter kunde man iakttaga en minskning av ökningstakten, resulterande i att ökningen under kalenderåret 1960 begränsades till ca 6,5 %. Man synes ha anledning förvänta att denna tendens i förening med den stramare budgetutvecklingen och andra åtgärder skall leda till en dämpning av överkonjunkturen och motverka de pris- och kostnadsstegringar, som för närvarande synes hota. Kan en effekt i denna riktning säkerställas, kommer den — vilket bör framhållas med hänsyn till ett annat argument som förekommer i motionen — att vara minst lika betydelsefull för de framtida boendekostnaderna som den direkta effekten på hyrorna av den för åtstramningspolitiken nödvändiga diskontohöjningen.

I de senare motionerna antyds bl. a., att genom att kreditgivningen hållits tillbaka, pengar dirigerats från det produktiva näringslivet till staten och framför allt till bostadssektorn, att den statliga upplåningen inom bankväsendet förbilligats på övriga låntagares bekostnad och att småföretagare och jordbrukare skulle ha drabbats speciellt hårt av åtstramningen. Med anledning härav vill fullmäktige framhålla, att även om den kommersiella utlåningen från affärsbankerna, såsom framgått av det föregående, nu visar en minskad ökningstakt, så uppgick ökningen dock under 1960 till över 700 mkr. och under 1959 till över 1 350 mkr. Det är uppenbart, att denna expansion av de kommersiella krediterna även måste ha lett till en ökning i kreditgivningen till småföretagare och jordbrukare. Vidare må emellertid erinras om att bl. a. genom den kreditpolitik som förts under det senaste året, ett vidgat utrymme för lån på kapitalmarknaden uppstått. Därigenom har det blivit möjligt att bereda de för småföretagandets och jordbrukets finansiering betydelsefulla institutionerna Industrikredit och Hypoteksbanken ökad tillgång till marknaden. Båda institutionerna har under det senaste året kunnat låna fritt på marknaden med resultat, att Industrikredits engagemang på kort tid i betydande grad ökat och Hypoteksbanken kunnat öka sin utlåning under 1960 med ca 75 mkr. Den utveckling för de nämnda instituten som därmed inletts fortsätter alltså.

Beträffande den »förbilligade statliga upplåningen inom bankväsendet» må slutligen tilläggas, att den totala statliga upplåningen under 1960 varit mindre än tidigare (ca 1 080 mkr. mot ca 1 920 mkr. under 1959) och att upplåningen inom bankväsendet samtidigt radikalt skurits ned och statens upplåning i stället fått formen av långa lån, upptagna på den allmänna marknaden. Medan sålunda den korta upplåningen under 1959 ökade med över 1 600 mkr., har den under 1960 förblivit i det närmaste oförändrad. Omläggningen till lång upplåning har varit nödvändig av kreditpolitiska skäl, men den har självfallet inte verkat förbilligande på de statliga lånekostnaderna.

Fullmäktige kan slutligen för sin del instämma i det allmänna önskemålet i de två senare motionerna om en utveckling mot en lägre räntenivå på längre sikt. Då emellertid motionerna inte synes innehålla några synpunkter på hur detta mål skall kunna nås, har fullmäktige saknat anledning att närmare ingå på detta problem.

Utskottet, som i likhet med riksbanksfullmäktige kan instämna i det allmänna önskemålet om en utveckling mot en lägre räntenivå på längre sikt, får under åberopande av vad fullmäktige i övrigt anfört, hemställa,

att motionerna II: 95 samt I: 262 och II: 222 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 mars 1961

På bankoutskottets vägnar:

K. G. EWERLÖF

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Fahlander, Schmidt, Aspling, Ståhle, Gustaf Henry Hansson, Åke Larsson och Torsten Mattsson;

från andra kammaren: herrar Andersson i Ronneby, Boija, Regnéll och Hansson i Önnarp, fru Renström-Ingenäs, herrar Bengtsson i Landskrona, Lindahl och Larsson i Umeå.

Reservation

av *Torsten Mattsson* och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha nedanstående lydelse:

»Såsom i motionerna I: 262 och II: 222 framhållits har penningpolitiska åtgärder direkt effekt endast på cirka $\frac{2}{5}$ av kapitalmarknaden. Den höga räntan belastar främst olika grupper av småföretagare, medan den prioriterade sektorn, staten och bostadsbyggandet, i stort sett inte påverkas av räntepolitiken. Härav följer enligt utskottets mening, att räntepolitiken inte kan anses ha den konjunkturpolitiska betydelse, som den tillmätts i den nuvarande ekonomiska politiken.

Gällande höga räntenivå kan till stor del betraktas som en kvardröjande effekt av en alltför expansiv statlig upplåningspolitik. Erfarenheterna härav synes utskottet understryka nödvändigheten av att upplåningen till den offentliga verksamheten och bostadsbyggandet avväges på sådant sätt, att näringslivet kan erhålla erforderliga krediter till en rimlig ränta. Angelägenheten av en sådan avvägning framträder med särskild styrka inför de ökade investeringsbehov, som stormarknaderna medför för företagsamheten.

Motionerna I: 262 och II: 222 syftar till en snar omprövning av förutsättningarna för en penningpolitik med långsiktig räntesänkning som målsättning. Fullmäktige i riksbanken har i sitt yttrande givit uttryck åt önskemålet om en utveckling mot en lägre räntenivå på längre sikt. I anslutning

här till finner utskottet angeläget understryka, att den ekonomiska politiken snarast bör inriktas på denna målsättning.

Av det anförda framgår, att utskottet icke kan tillstyrka motionen II: 95.

Utskottet hemställer,

- A. att motionerna I: 262 och II: 222 måtte anses besvarade med vad utskottet sålunda anfört, samt
- B. att motionen II: 95 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»